

УДК 378.147:811.111:811.134.2

О. Б. Тарнопольський,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри,
otarnopolsky@mail.ru;
А. А. Кухаренко,
викладач
(Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля)
kukharenko1990@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНЕ ЗІСТАВЛЕННЯ МОВНИХ СИСТЕМ ІСПАНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ ЯК ЛІНГВІСТИЧНЕ ПІДРУНТЯ НАВЧАННЯ У ВИЩІ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ НА ОСНОВІ АНГЛІЙСЬКОЇ ЯК ПЕРШОЇ ІНОЗЕМНОЇ

У статті розглянуто можливості створення оптимальних умов для викладання у вищій другій іноземній мови (іспанської) через зіставлення з першою відомою студентам іноземною мовою (англійською), яка грає головну роль для засвоєння нової мовної системи. Надано результати педагогічного порівняння двох мовних систем на рівнях фонетики, граматики та лексики з точки зору можливостей позитивного та негативного мовного переносу в навчальному процесі.

Ключові слова: перша іноземна мова (англійська), друга іноземна мова (іспанська), навчання другої іноземної мови у вищій, педагогічне зіставлення двох мовних систем, позитивний та негативний мовний перенос.

Постановка проблеми. У зв'язку з євроінтеграційним прагненням нашої країни вивчення других іноземних мов набуває все більшої популярності у вищих України – не лише мовних, де воно завжди було обов'язковим, але й немовних, у яких друга іноземна мова здебільшого вивчається факультативно. При цьому зростає популярність вивчення іспанської мови як другої іноземної, найчастіше засвоєваної після англійської як першої іноземної. Причина підвищення інтересу до іспанської мови пов'язана з тим, що, після англійської, яка є планетарною або глобальною мовою міжнародної комунікації [1], іспанська мова є чи не другою за поширеністю в загальносвітовому спілкуванні [2].

Варто врахувати, що іспанська мова найчастіше вивчається у ВНЗ України (передусім, в мовних ВНЗ) після англійської. При цьому вона набагато ближча до англійської, ніж до рідної мови тих, хто навчається, – української чи російської. Беручи до уваги, що будь-яка наступна мова завжди засвоюється людиною при свідомій і підсвідомій опорі на раніше відому їй мову (мовний перенос [3]), раціональною опорою при вивченні іспанської мови більшою мірою є англійська, а не рідна українська або російська. Подібне опертя, яке стимулюється викладачем шляхом свідомого зіставлення іспанської та англійської мовних систем в навчальному процесі, означає "каналізацію" мовного переносу студентів у бік лінгвістично більш близької першої іноземної мови. Це розширює можливості для позитивного мовного переносу з ближчої мови, коли родинні мовні явища з англійської переносяться у другу іноземну мову – іспанську, істотно полегшуючи засвоєння останньої.

Виклад основного матеріалу. Однак мовний перенос буває не тільки позитивним, але й негативним [4], коли переносяться мовні явища, зовні близькі або навіть ідентичні за формою, але зовсім різні за значенням. Якщо позитивний перенос потрібно всіляко заохочувати і стимулювати, то негативне варто попереджати, бо воно ускладнює прогрес в адекватному оволодінні новою іноземною мовою. Але, щоб ефективно використовувати можливості позитивного переносу з першої іноземної мови в другу і блокувати можливості негативного переносу, викладачеві другої іноземної мови потрібно точно знати, де саме в двох мовних системах виникають такі можливості. А для цього варто провести педагогічне зіставлення двох мовних систем. У відношенні до іспанської мови як другої іноземної, яка може і повинна вивчатися на основі англійської мови як першої іноземної, таке зіставлення раніше не проводилося. Його проведення для оптимізації викладання іспанської мови як другої іноземної у вищих України є **метою цієї роботи**, а відсутність подібного зіставлення у проведених раніше дослідженнях обумовлює її актуальність.

У нашому дослідженні окремо зіставлялися й інтерпретувалися різні підсистеми іспанської та англійської мов: фонологічна, граматична і лексична.

Фонетика.

При навчанні вимови іспанської мови важливо враховувати той факт, що існує різниця з англійською мовою в артикуляції звуків.

В англійській мові 6 букв позначають голосні звуки (a, e, i, o, u, y). Буква Y позначає як приголосний, так і голосний звук; 20 букв позначають приголосні звуки (b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, y, z). В іспанській мові 5 букв відносять до голосних звуків (a, e, i, o, u); 22 букви позначають приголосні звуки (b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, ñ, p, q, r, s, t, v, w, x, y, z). Крім того, існують диграфи (двозначні літери) – ch, ll, rr.

У двох порівнюваних мовах 15 приголосних звуків вимовляються ідентично, і це є основою для позитивного переносу, в той час як 9 звуків є типовими тільки для англійської мови і 5 звуків, характерні виключно для іспанської мови. Ці відмінності необхідно враховувати в навчанні, щоб уникнути негативного переносу. Наприклад:

- фонема "ch", "sh" вимовляються як [tʃ] і [ʃ] в англійській мові, в той час як в іспанській функцію звуку "sh" виконує фонема "s";
  - фонема "v", "b" в англійській мові є різними звуками на відміну від іспанської мови, де обидва звуки вимовляються як [b];
  - фонема "z" в іспанській мові відповідає англійській фонемі "th" і вимовляється як міжзубний звук [θ];
  - фонема "g" читається як [dʒ] в англійській, якщо після неї стоять "i", "e", а в іспанській мові як [h].
- Однак, якщо після даної фонемі стоять "a", "o", "u", вона в обох мовах вимовляється як однаковий звук [g];
- схоже правило поширюється на фонему "c" і в англійській, і в іспанській мовах: перед "i", "e" – звук [s] (тільки в іспанській даний звук відповідає міжзубному [θ]), а перед "a", "o", "u" – звук [k]
  - фонема "h" в іспанській мові не вимовляється ні на початку, ні в середині слова;
  - фонема "ñ" не існує в англійській мові, а в іспанській мові вона вимовляється як м'який звук [ɲ];
  - фонема "y" позначає як приголосний, так і голосні звуки в англійській мові, а в іспанській мові вона є тільки приголосним звуком і вимовляється як [j];
  - фонема "j" на відміну від англійської мови завжди вимовляється як гортанний звук [h];
  - диграфи "ll" в іспанській мові звучать як [j] (й).

Отже, абсолютна відповідність приголосних англійської та іспанської мов характерна тільки для фонем: c, d, f, k, l, m, n, p, t, v, x, w, і відносно цих фонем цілком можна розраховувати на позитивний мовний перенос. Навпаки, найбільші відмінності у вимові іспанських і англійських звуків пов'язані з системою голосних, і саме такі відмінності варто враховувати, передусім, щоб уникнути негативного переносу з англійської мови при вимові. Так, незважаючи на той факт, що в англійській мові усього 6 голосних (a, e, i, o, u, y), їх вимова налічує більше 30 варіацій. Дане явище обумовлене тим, що в фонетичній системі англійської мови існують такі поняття, як "відкритий і закритий склад", "дифтонги і трифтонги". На відміну від цього, в іспанській мові 5 голосних (a, e, i, o, u), і їх вимова відповідає назві букв. Голосні діляться на закриті (i, u), середні (e, o), відкриті (a) і часто утворюють дифтонги. Варто зазначити, що в іспанській мові дифтонги складаються з слабких (i, u, o) і сильних (a, e, o) голосних, тому наголос у слові припадає на сильну голосну. Що стосується трифтонгів, то поєднання трьох голосних (сильний + слабкий + сильний) утворює один склад і наголос також припадає на сильну голосну.

При вивченні фонетичних особливостей мовних систем необхідно також враховувати склад, словесний наголос та інтонацію. В англійській мові тривалість звучання складу залежить від словесного наголосу, тобто склад під наголосом звучить довше. В іспанській мові тривалість кожного складу абсолютно однакова, незалежно від наголосу. Принцип позначення наголосу в англійській мові залежить від частини мови, суфіксів і префіксів. У довгих словах може бути два наголоси. Важливо пам'ятати основний наголос, і необхідно розуміти, що він може змінюватися навіть в однокорених словах (наприклад: **photograph**, **photographer**, **photographic**). В англійській мові, на відміну від іспанської, існує безліч слів, що складаються з двох складів, у яких, залежно від наголосу, змінюються значення і категорія. Наприклад, слово **present** може бути іменником, прикметником і дієсловом, залежно від наголосу, при цьому змінюється також і значення слова.

На відміну від досить складної системи наголосів в англійській мові, принцип їх позначення в іспанській мові не залежить від частини мови. Як правило, наголос припадає на передостанній склад, але якщо слово закінчується на приголосну (крім приголосних -n, -s), тоді наголос переноситься на останній склад. В іспанській мові також присутній графічний наголос, наявність якого впливає на значення того чи іншого слова. Наприклад: "camino – я йду", "camino – він йшов"; "Sí – так", "si – якщо".

Таким чином, хоча в фонетичній системі іспанської та англійської мов є деякі риси подібності, відмінностей набагато більше, і їх треба враховувати у викладанні, щоб запобігти негативному переносу.

Граматика.

Зіставляючи англійську та іспанську граматику, доцільно розглянути еквівалентність тих чи інших граматичних категорій у двох мовах.

У плані схожості іменників, в англійській та іспанській мовах важливим є те, що показником множини в обох мовах є закінчення -s. Інша схожість полягає у використанні артиклів перед іменниками (на відміну від рідної мови учнів – української чи російської). На ці подібності можна спиратися при викладанні другої іноземної мови. Правда в тому, що стосується артиклів, потрібно обов'язково звернути увагу студентів на відсутність у них роду і числа в англійській мові, на відміну від іспанської мови, де вони узгоджуються з іменником у роді і числі. З іншого боку, в іспанській мові немає нічого схожого на присвійний відмінок англійських іменників (*Kevin's hat*), а відносини приналежності встановлюються тільки за допомогою прийменника "de" (*el coche de Juan*). Однак у цьому випадку можна провести паралель з англійським приводом "of" (*income of the company*), що допоможе засвоєнню.

Певним джерелом негативного мовного переносу може бути те, що рід іменників в англійській мові ділиться на чоловічий, жіночий (люди) і середній (предмети, тварини), на відміну від іменників іспанської мови, які мають тільки чоловічий чи жіночий рід. Отже, рід іспанських іменників потребує особливої уваги.

Що стосується прикметників, то тут можливий негативний перенос, позаяк у іспанській мові прикметник стоїть після іменника, на відміну від англійської мови, і узгоджується з іменником у роді і числі. Також, на відміну від англійської мови, деякі прикметники іспанської мови можуть мати усічену, коротку форму, яка ставиться перед іменником. Загалом крім того спільного, що можна знайти в підсистемах прикметників у всіх європейських мовах (включаючи рідну мову тих, хто навчаються), наприклад, ступені порівняння, – між прикметниками англійської та іспанської мов мало співпадаючих рис, на які можна було б спиратися в навчальному процесі. Більше уваги варто приділяти відмінностям, які можуть спричинити негативний перенос.

Практично те ж саме може бути сказано про займенники у двох зіставлених мовах. Наприклад, на відміну від англійських займенників, характерною особливістю іспанської мови є наявність ввічливої форми звернення *Usted, Ustedes*, а також опущення підмета в реченні, вираженого особовим займенником (наприклад: *Es muy interesante*). Це неприпустимо для англійської мови (наприклад: *It's interesting*).

Є чимало відмінностей від англійської мови також і у підсистемі іспанських дієслів. Так, дієслова англійської мови діляться на прості і складні, особові та безособові, правильні і неправильні. В іспанській мові є тільки особові та безособові форми дієслів, а виходячи з морфологічних особливостей дієслівного відмінювання, виділяють 3 групи: дієслова звичайного відмінювання, дієслова з відхиленнями у відмінюванні, дієслова індивідуального відмінювання. За синтаксичними особливостями, дієслова поділяються на такі групи: знаменні (*correr* – бігати, *ir* – йти); допоміжні (*haber, estar, ser*); особові (*hablo* – кажу, *escribo* – пишу); безособові (*llover* – йти (про дощ), *anochecer* – темніти); перехідні (*poner un libro* – покласти книгу, *tomar la taza* – брати чашку); неперехідні (*arder* – горіти, *hablar* – говорити). На відміну від англійських дієслів, особові форми дієслова в іспанській мові при відмінюванні змінюють свої закінчення і за допомогою цих змін висловлюють ряд граматичних категорій, а саме: особу, число, спосіб, стан.

З іншого боку, підсистеми часів англійських та іспанських дієслів мають чимало рис подібності і на них обов'язково потрібно спиратися, навчаючи часовим дієслівним формам у другій іноземній мові.

Наприклад, багато в чому аналогічним є простий час, який в англійській мові відомий як Present Simple, а в іспанській – як Presente de Indicativo. Він вживається для позначення звичайних, регулярно повторюваних або постійних дій, наприклад, коли ми говоримо про звички, режим дня, розклад. Наприклад:

- *I usually get up at 8 a.m.*
- *De costumbre me levanto a las ocho de la mañana.* – Зазвичай, я встаю о восьмій годині ранку.

Але зіставляючи в навчальному процесі цей час як аналогічний в англійській та іспанській мовах, потрібно зазначити, що для іспанської мови, на відміну від англійської, характерне відмінювання дієслів, коли залежно від особи і числа змінюється закінчення, наприклад:

	Особа	1 дієвідміна <i>cantar</i> (співати)	2 дієвідміна <i>comer</i> (їсти)	3 дієвідміна <i>recibir</i> (отримувати)
Однина	1	canto	como	recibo
	2	cantas	comes	recibes
	3	canta	come	recibe
Множина	1	cantamos	comemos	recibimos
	2	cantáis	coméis	recibís
	3	cantan	comen	reciben

Аналогічний підхід застосовується при введенні і відпрацьовуванні минулого недоконаного й доконаного часу, майбутнього недоконаного й доконаного часу, давноминулого часу.

Значні подібності та аналогії між часовими підсистемами дієслів у англійській та іспанській мовах можуть надати дуже велику допомогу студентам, які вивчають іспанську мову як другу іноземну при англійській мові як першій іноземній. Опора на схожість з відомою часовою підсистемою англійського дієслова серйозно полегшить засвоєння аналогічної часової підсистеми іспанського дієслова, в звичайних умовах (без звернення до першої іноземної мови) досить складної для студентів через несхожість з часовою підсистемою дієслова в рідній мові.

Лексика.

Саме в області лексики англійська мова як перша іноземна може надати найбільшу допомогу при вивченні іспанської мови як другої іноземної.

По-перше, це пов'язано з подібністю словотворчих моделей двох мов, так що деякі іспанські словотворчі моделі впізнавані тими, для кого англійська мова – перша іноземна (особливо якщо збігається корінь слова з двох зіставлених мовних систем). Наприклад, в англійській мові ми можемо перетворити іменник в прикметник, додавши відповідний суфікс чи закінчення. Така ж модель з аналогічними (порівнянними) суфіксами і закінченнями діє і в іспанській мові, наприклад: **ous** ⇨ **-oso**: curious – curioso; **ance** ⇨ **-ancia**: ambulance – ambulancia; **ic** ⇨ **-ico**: basic – básico і багато інших.

По-друге, в іспанській та англійській мовах величезна кількість досить близьких за формою й ідентичних за значенням слів. Ми нарахували значно більше трьох тисяч таких лексичних одиниць типу: *acompany-acompañar*, *bottle-botella*, *cannon-cañón*, *define-definir*, *pavement-pavimento* та ін. При майже повному збігу основних значень зіставлених слів в англійській та іспанській мовах і при великій близькості їх форм, для людини, що володіє такими словами англійської мови як першої іноземної, засвоєння іспаномовних варіантів подібних лексичних одиниць у процесі вивчення іспанської мови не завдає значних зусиль, особливо при наявності добре знайомих фонетичних, морфологічних і словотворчих моделей, характерних для іспанської лексики. А це означає, що у величезній мірі полегшується одна з основних труднощів оволодіння другою іноземною мовою, яка пов'язана з накопиченням великого словникового запасу для спілкування.

Можна було б аналізувати ще багато інших складових й аспектів системи іспанської мови як другої іноземної у зіставленні і протиставленні системи англійської мови як першої іноземної для виділення подібностей і відмінностей з метою врахування цих подібностей і відмінностей в навчальному процесі з іспанської мови. Важливо і потрібно врахувати всі подібні морфологічні, синтаксичні, стилістичні, пунктуаційні та інші подібності та відмінності двох мовних систем, оскільки такий облік створив би основу для максимального забезпечення можливостей позитивного переносу з першої іноземної мови і максимального запобігання негативного переносу з неї. Однак проведений у даній статті порівняльний педагогічний аналіз двох мовних систем, незважаючи на його лінгвістичну неповноту, дозволяє зробити деякі **висновки**:

1. системи англійської та іспанської мов мають вельми багато подібних рис у своїх фонетичних, граматичних і лексичних підсистемах (особливо в лексичній), які можуть дуже істотно полегшити і допомогти в оволодінні іспанською мовою як другою іноземною тому студентів, який на хорошому рівні володіє англійською мовою як першою іноземною;

2. подібні риси можуть і повинні максимально широко використовуватися при викладанні іспанської мови як другої іноземної на основі англійської мови як першої іноземної. Це значною мірою оптимізує й інтенсифікує процес оволодіння іспанською мовою, прискорюючи освоєння його системи;

3. між двома мовними системами є й чимало відмінностей, які також повинні бути враховані в навчанні для запобігання негативного мовного переносу з першої іноземної мови, здатного погіршити якість засвоєння і уповільнити оволодіння другою іноземною мовою.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є розробка оптимальної методики використання отриманих даних порівняння двох мовних систем безпосередньо в навчальному процесі з другою іноземною мовою – іспанської.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Graddol D. English next. Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language?' / D. Graddol. – British Council. 2006. – 128 p.
2. El español en el mundo 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/>.
3. Weinreich U. Languages in contact. Findings and problems / U. Weinreich. – The Hague : Mouton & Co., 1963. – 149 p.
4. Postman L. Transfer of training as a function of experimental paradigm and degree of first list learning / L. Postman // Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior. – 1962. – 1. – P. 109–118.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Graddol D. English next. Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language?' / D. Graddol. – British Council. 2006. – 128 p.
2. El español en el mundo 2014 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/>.
3. Weinreich U. Languages in contact. Findings and problems / U. Weinreich. – The Hague : Mouton & Co., 1963. – 149 p.
4. Postman L. Transfer of training as a function of experimental paradigm and degree of first list learning / L. Postman // Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior. – 1962. – 1. – P. 109–118.

Матеріал надійшов до редакції 15.05. 2015 р.

Тарнопольский О. Б., Кухаренко А. А. Педагогическое сопоставление языковых систем испанского и английского языков для создания лингвистической основы обучения в вузе испанскому языку как второму иностранному на базе английского как первого иностранного.

В статье рассмотрены возможности создания оптимальных условий для преподавания в вузе второго иностранного языка (испанского) через сопоставление с первым известным студентам иностранным языком (английским), который играет роль опоры для освоения новой языковой системы. Представлены результаты педагогического сопоставления двух языковых систем на уровнях фонетики, грамматики и лексики с точки зрения возможностей положительного и отрицательного языкового переноса в учебном процессе.

Ключевые слова: *первый иностранный язык (английский), второй иностранный язык (испанский), обучение второму иностранному языку в вузе, педагогическое сопоставление двух языковых систем, положительный и отрицательный языковой перенос.*

Tarnopolskiy O. B., Kukharenko A. A. Pedagogical Comparison of Spanish and English Language Systems as the Linguistic Foundation for Teaching at Universities of Spanish as the Second Foreign Language on the Basis of English as the First Foreign Language.

The article deals with opportunities of teaching at universities of the second foreign language (Spanish) by the means of comparing it with the first foreign language known to students (English) that supports the acquisition of the new language system. The results of the pedagogical comparison of two language systems on the levels of phonetics, grammar and vocabulary are discussed from the point of view of opportunities for both positive and negative language transfer in the teaching/learning process. It is demonstrated that the systems of Spanish and English languages have a number of common features. Those features are especially prominent in the tense systems of Spanish and English verbs that are quite compatible. The similarities are also quite great in the Spanish and English vocabularies: both in what concerns the word-formation patterns and the identical roots in thousands of English and Spanish lexical units. This makes English as the first foreign language already known to students as the very good, sound, and effective basis for learning Spanish by means of using that basis for comparing the two language systems with the aim of facilitating the acquisition of the second system through the positive language transfer from the first one. On the other hand, there are a number of dissimilarities between English and Spanish on which the students' attention should be focused to avoid the negative transfer. The article shows that English as the first foreign language makes a much better basis for acquiring the second foreign language (Spanish) by students of Ukrainian universities than their native language (Ukrainian).

Key words: *first foreign language (English), second foreign language (Spanish), teaching the second foreign language at universities, pedagogical comparison of two language systems, positive and negative language transfer.*